

Araştırma Makalesi
Research Article

Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
Yıl: 2023 Cilt-Sayı: 16(4) ss: 1186–1198

Academic Review of Economics and Administrative Sciences
Year: 2023 Vol-Issue: 16(4) pp: 1186–1198

<http://dergipark.org.tr/tr/pub/ohuiibf>

ISSN: 2564-6931

DOI: 10.25287/ohuiibf.1346123

Geliş Tarihi / Received: 19.08.2023

Kabul Tarihi / Accepted: 25.09.2023

Yayın Tarihi / Published: 29.10.2023

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFİ TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ BAĞLAMINDA CAM TAVAN KAVRAMININ BIBLIYOMETRİK ANALİZİ

Hilal Tuğçe BAYAR TÜRKÖĞLU ¹

Öz

Daha adil, refah içinde yaşanan, herkesin insan hakları ilkesinden faydalanabileceği, ayrımcılığa maruz kalmayacağı, sosyal, ekonomik ve çevresel bağlamda dengenin sağlandığı bir Dünya'da yaşamak ve böyle bir Dünya'yı gelecek nesillere bırakmak için geliştirilen 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, kadınların yaşadığı ayrımcılığı da dikkate almıştır. Bu kapsamda 17 hedeften biri olarak da toplumsal cinsiyet eşitliği belirlenmiştir. Bu çalışmanın amacı, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden toplumsal cinsiyet eşitliği kategorisinde değerlendirilen “cam tavan” literatürünün kavramsal yapısını ortaya çıkarmaktır. Bu kapsamda bibliyometrik analiz gerçekleştirilmiştir. Çalışmada ilk olarak ilgili literatür ele alındıktan sonra uygulama aşamasına geçilmiştir. Web of Science veri tabanının Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kategorisinde toplumsal cinsiyet ile eşleşen “cam tavan” literatürüne ilişkin 587 makale analiz edilmiştir. Performans analizi (yıllara ve alanlara göre makale sayıları, en çok atıf alan yazar, en çok atıf alan çalışma, en çok atıf alan dergi) ve haritalama analizi (ortak yazar, ortak kelime ve ortak atıf analizi) yapılmıştır. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kategorisinde “cam tavan” olgusunun en çok liderlik, ayrımcılık, kariyer ile ilişkili olarak yönetim alanında çalışıldığı görülmüştür. Cam tavan konusunun Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğrultusunda refahın sağlanmasında önemli bir araç olan sosyal politika bağlamında değerlendirilmesi gelecek çalışmalar için önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Sürdürülebilir Kalkınma, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Cam Tavan, Bibliyometrik Analiz, Performans Analizi, Haritalama.

JEL Sınıflandırılması : J21, J7, Q01.

¹ Arş. Gör. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, hilalbayar@sdu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8834-7433.

Atıf/Citation (APA 6):

Bayar-Türkoğlu, H. T. (2023). Sürdürülebilir kalkınma hedefi toplumsal cinsiyet bağlamında cam tavan kavramının bibliyometrik analizi. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(4), 1186–1198. <http://doi.org/10.25287/ohuiibf.1346123>.

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF THE CONCEPT OF GLASS CEILING IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOAL GENDER EQUALITY

ABSTRACT

To live in a World where everyone can benefit from the principle of human rights, not to be subjected to discrimination, where social, economic and environmental balance is ensured and to leave such a World to future generations, the 2030 Sustainable Development Goals have been developed. gender equality has also been determined as one of the 17 goals. The aim of the study is to reveal the conceptual structure of the “glass ceiling” literature in the category of gender equality from the Sustainable Development Goals. Bibliometric analysis is performed. In the Web of Science Sustainable Development Goals category, 587 articles related to the gender-matched “glass ceiling” literature were analyzed. Performance analysis (number of articles according to years and fields, author who received the most citations, study, journal) and mapping analysis (co-author, common word and common citation analysis) were performed. it has been observed that the glass ceiling phenomenon is most commonly studied in the field of management in relation to leadership, discrimination, career. It has been proposed for future studies to evaluate the glass ceiling issue in the context of social policy, which is an important tool for ensuring prosperity in line with the Sustainable Development Goals.

Keywords : Sustainable Development, Gender Equality, Glass Ceiling, Bibliometric Analysis, Performance Analysis, Mapping.

JEL Classification : J21, J7, Q01.

GİRİŞ

Geçmişten günümüze kadınlar işgücü piyasasında erkeklere göre daha sınırlı imkanlar bulmaktadırlar. İşgücü piyasasına katılan kadınlar toplumun kadına yüklediği roller nedeni ile çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Kadının ev işleri, çocuk bakımı gibi ev içi üstlendiği roller işgücü piyasasında toplumsal cinsiyet algına neden olmaktadır.

Kadınlar, çalışma hayatında genellikle hiyerarşinin alt sıralarında kalmakta, karar verme mekanizmalarında ve yönetimde daha az yer almaktadırlar. İşe yerleşmede, yükselmeye ve işten ayrılma aşamasında bile ayrımcılık ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Kadınların, erkeklere göre toplumsal cinsiyet algısından kaynaklı olarak ikincil konuma itilmeleri birçok çalışmanın da konusu olmakta ve her ne kadar ulusal ve uluslararası düzenlemeler ile bu durum bertaraf edilmeye çalışılsa da yine de resmi olmayan biçimde kadınlar işgücü piyasasında ayrımcılığa maruz bırakılmaktadırlar. Kimi zaman kadınına yüklenen roller nedeni ile resmi olmayan ve açıkça belirtilmeyen biçimde kadının çalışma hayatında ilerlemesi engellenmeye çalışılmaktadır.

Kadınların çalışma hayatında yasal olmadan ve soyut biçimde üst düzey yönetime erişim fırsatlarından yoksun bırakılmaları ile ilgili bir kavram olan “Cam Tavan” kadının karşılaştığı kariyer engellerinden biridir. Cam tavan, işgücü piyasasında kadının toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklı uygulanan bir ayrımcılığa maruz bırakma eylemi olarak da değerlendirilebilir. Bu nedenle Birleşmiş Milletler ayrımcılığı engelleme, adaleti sağlama hedefi ile yola çıkmış ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden (SKH) biri olarak toplumsal cinsiyet eşitliğini temel hedeflerden biri olarak uygulamaya koymuştur.

Birçok kurum ve kuruluş Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini baz alarak raporlar hazırlamış, uygulamalar yapmaya başlamıştır. Bilimsel araştırmaların da kalkınma hedeflerine katkısı göz önüne alınmış ve 2022 yılında Web of Science kendi veri tabanında olan çalışmaları Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile eşleşme yapmaya başlamıştır.

Bu çalışmada da Web of Science tarafından taranan makalelerde cam tavan ile ilgili çalışmaların bibliyometrisi, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi olan toplumsal cinsiyet ile eşleşen makaleler doğrultusunda sınırlandırılmıştır.

I. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALINMA HEDEFLERİ VE TOPLUMSAL CİNSİYET

Sanayi devrimi ile üretimin seri hale gelmesi birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir. İnsan ihtiyaçlarının sınırsız olması ve tüketimin gün geçtikçe artması, doğal kaynakların sınırlı olması nedeni ile bu ihtiyaçların karşılanamamasına neden olmuştur. Bu durum temiz su, enerji ve gıda güvenliğini de tehlikeye atmaya başlamıştır. Dünya nüfusunun hızla artması ile refahın adil olarak paylaşılama kaygısı ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayamama endişesi ekonomik, sosyal ve çevresel temeller üzerinde sürdürülebilir kalkınma anlayışının gerekliliğine gösterge olmuştur.

Bu noktada Birleşmiş Milletler, 2015 yılında düzenlenen 70. Birleşmiş Milletler Genel Kurul’unda BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi ile toplanmış ve bu kapsamda 17 tane “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” belirlenmiştir. Ayrıca belirlenen 17 sürdürülebilir hedefe ait 169 ilişkili hedef ortaya koyulmuştur. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, Birleşmiş Milletler üyesi devletlerin tamamı tarafından 2015 yılında kabul edilmiştir. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile insanların barış ve refah içinde yaşayabilmeleri için ortak bir plan sunulmaktadır. İklim değişikliğiyle mücadele ederken ve doğayı korumaya çalışırken aynı zamanda yoksulluğun ve diğer yoksunlukların giderilmesi, sağlığın korunması ve eğitimin iyileştirilmesi, eşitliğin sağlanması ve ekonomik büyümenin teşvik edilmesi için çeşitli stratejilerle birlikte hareket edilmesi gerektiği kabul edilmektedir (UN, 2022).

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile 2030 yılına kadar herkes için insan hakları ilkesi öne çıkarılarak, ülkelerin kalkınma plan ve politikalarının şekillendirilmesi (UN, 2023), bireyler arası eşitsizliğin azaltılması, adaletin sağlanması, refahın adil olarak paylaşılması amaçlanmaktadır (Küresel amaçlar, 2023). Herkes için insan hakları ilkesi, toplumsal cinsiyet eşitliğine ve tüm kadın ve kız çocuklarının güçlendirilmesine de işaret etmektedir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması da bu ana amaçların sağlanmasında önemli bir kriterdir. Toplumsal cinsiyet eşitliği Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden beşincisi olup toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak ve tüm kadın ve kız çocuklarını güçlendirme teması ile ifade edilmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin olarak da 9 alt hedef bulunmaktadır (UN, 2023).

II. TOPLUMSAL CİNSİYET VE CAM TAVAN

Toplumsal cinsiyet ve kadınların çalışma hayatında mevcut hiyerarşik düzende belli kademe atlamasına engel olunması arasındaki bağlam, cam tavan kavramı ile açıklanmaktadır. Çünkü yönetsel anlamda başarıda, erkeklerin daha etkin olduğu ve erkeklere daha fazla yetkinlik yüklendiği için yönetimde oldukları varsayımı hakimdir (Ridgeway, 2001). Geçmişten günümüze çalışma yaşamında kadınlar özellikle yönetsel anlamda erkekler ile aynı düzeyde yer alamamaktadırlar. Bunun nedeni olarak da çoğu zaman toplumların kadına yüklenen roller gösterilmektedir. Kadınların bu ayrımcılıklara maruz kalmalarını önlemek adına her ne kadar ulusal ve uluslararası yasa ve hükümler olsa kadınların çalışma hayatında açıkça ifade edilmeyen “görünmez engeller” ile engellenmesi (Akbaş ve Korkmaz, 2017: 75) cam tavan olarak tanımlanmaktadır. Kadınların resmi olmayan, açıkça görülmeyen ve ifade edilmeyen engeller yaşamasına “cam tavan” denilmektedir (Korkmaz, 2014: 2). Bu engeller yapay engeller olarak da ifade edilmektedir.

Cam tavan sendromu, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için çalışma hayatında aşılması gereken engellerden yalnızca bir tanesidir. Kadınların çalışma hayatında kariyer basamaklarını tırmanmaya çalışırken karşılaştıkları engellerle ilgili çok fazla araştırma ve varsayım yapılmıştır (Wirth, 2001; Brenner, Tomkiewicz & Schein, 1989). Bu çalışmalar kadınların tipik olarak bir cam tavan ile

karşı karşıya kaldıklarını, erkeklerin ise kadınların maruz kaldığı bu cam tavadan yararlanma olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermektedir (Ryan & Hassam, 2005).

Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak ve tüm kadın ve kız çocuklarını güçlendirme teması ile Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinde 5. hedef olarak “toplumsal cinsiyet eşitliği” yer almaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, kadınların sosyal yaşamda olduğu gibi çalışma hayatında da adil paylaşımın paydaşı olması ve refahının sağlanması ile de ilgilidir. Kadınların yönetici pozisyonda daha fazla yer alması ve söz sahibi olarak yönetime katılması, bu eşitliğin sağlanması kriterlerindedir. Sürdürülebilir kalkınma hedefi olan toplumsal cinsiyetin 9 alt hedefinden özellikle 2 tanesi bu hedefi destekler niteliktedir. Bunlardan ilki (5.1) “Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her türlü ayrımcılığın her yerde sona erdirilmesi” (Küresel amaçlar, 2023), kadınların hayatın her noktasında imkanlara (eğitim, sağlık, çalışma hayatı vb.) eşit ulaşılmasını destekleyen hedefi açıklamaktadır. Diğeri ise (5.5) “Kadınların siyasi, ekonomik ve sosyal hayatın karar verme süreçlerine tam ve etkin bir biçimde katılımlarının ve kadınlara karar verme mekanizmalarında, her düzeyde lider olabilmeleri için eşit fırsatlar tanınmasının güvence altına alınması” (Küresel amaçlar, 2023) alt hedefi, kadınların özellikle çalışma yaşamında ayrımcılığa uğramadan, kariyer engellerine maruz kalmadan ilerleyebilmesi ve yönetici, lider olabilmelerine yönelik hedefi anlatmaktadır.

III. AMAÇ VE YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden toplumsal cinsiyet kategorisinde değerlendirilen “cam tavan” konusunun yapısını ortaya çıkarmaktır. Bu nedenle çalışmada bibliyometrik analiz yöntemini kullanılmıştır. Çalışma bu yönü ile literatürde yapılan ilk çalışma özelliği taşımaktadır. Bibliyometrik araştırmalar belirli bir araştırma alanının yapısını ortaya çıkarmaya yönelik çalışmalardır (Block ve Fisch, 2020: 308). Bibliyometri, ilgili alanın genel yapısının ve dinamiklerinin daha geniş bir bakış açısıyla değerlendirilmesine imkân sunmaktadır (Şimşir, 2021: 14). Bibliyometrik analiz bir tür literatür incelemesini ifade etmekte (Öztürk, 2021:33) olup önceden sınırları çizilmiş bir alandaki çalışmaların alternatif yöntemler ile analizinin yapılması ve belge taramasına dayalı araştırmalar şeklinde tanımlanmaktadır (Kartal, 2018: 177).

Çalışmada bibliyometrik çalışma yapabilmek için Web of Science (WoS) kullanılmıştır. WoS kullanım nedeni, etki faktörü yüksek dergilerin büyük bir kısmının burada taranması ve çalışmaları Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile eşleştirmesidir. Web of Science, 2022 yılında BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri’ni konu ve yayınlar ile ilişkilendirerek, seçilen konu ve yayınları 1 ile 16 hedeften birine ya da daha fazlasına tahsis etmiştir. 2023 yılında Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile eşleşme uygulaması güncellenmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliği hedefi 106 farklı konu ile eşleşmiş ve “cam tavan” da bu konulardan yalnızca biri olarak eşleşmeye katılmıştır (Wos, 2023).

Bu çalışmada Web of Science veri tabanından Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri eşleştirmesi yapılarak, “cam tavan” konulu makalelerin başlığında, özetinde veya anahtar kelimelerinde “glass ceiling” kavramı barındıran çalışmaların bibliyometrik analizi gerçekleştirilmiştir. “Cam tavan” konulu 1902 çalışma olduğu ve bu çalışmalardan 1398’inin makale olduğu görülmüş, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri eşleştirmesi sonucu toplumsal cinsiyet eşitliği ile eşleşen 587 makale analiz için kullanılmıştır.

Çalışmada bibliyometrik analiz için VOSviewer paket programı kullanılmaktadır. Bu bağlamda çalışmada performans analizi ve bilimsel alan haritalama tekniklerinden yararlanılmaktadır. Performans analizi çalışma ve atıf sayıları temelinde geliştirilen bir analiz olup performans analizi ile yazar, dergi, ülke, kurum/üniversite gibi çıktıların ölçülerek alanın genel görünümünün ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Bilimsel alan haritalama tekniğiyle ise çalışma, atıf, yazar gibi çıktıların ilişki ağları, etkileşimleri ya da işbirlikleri ortaya koyulmaktadır (Öztürk, 2021: 39; Cobo ve ark., 2011).

IV. ANALİZ VE BULGULAR

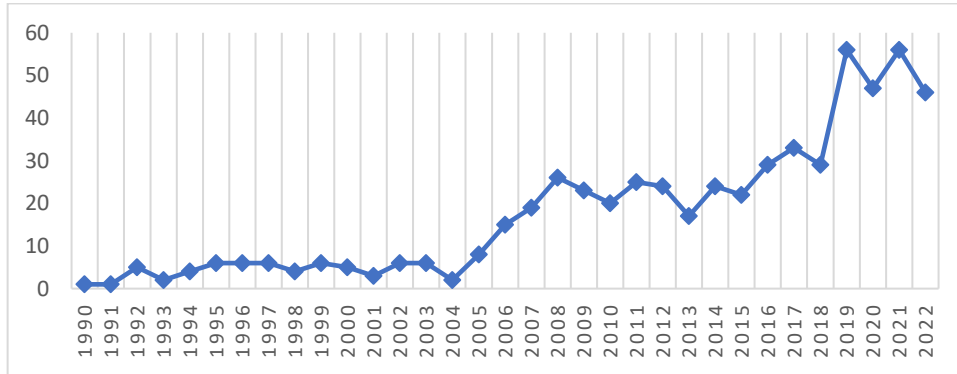
IV.I. Performans Analizi

Alanın genel bir görünümünün değerlendirilmesi için performans analizi yapılmıştır. Performans analizi ile yazarların, kurumların, ülkelerin ya da dergilerin “yayın” ve “atıf” performansları değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, performans analizi, araştırılan alan ile ilgili olarak elde edilen verilerin (yazar, dergi, ülke, kurum/üniversite) niteliksel ve niceliksel göstergeler ile ölçümünü ifade etmektedir. Bu ölçüm sayesinde, söz konusu öğelerin çıktılarının ilgili alanda ne kadar etkili olduğunu saptamak için de ayrıca atıf analizinin de yapılması uygun olmaktadır. Atıf analizi çalışmaların, yazarların, dergilerin, ülkelerin, kurumların toplam atıf sayısı, makale başına atıf sayısı, en çok atıf yapılan çalışmalar ya da yazarlar ile ölçülebilmektedir (Öztürk, 2021).

Tablo 1. Yayınların Türlerine Göre Dağılımı

Yayın türü	Yayın sayısı
Makale	587
Bildiri	25
Kitap bölümü	9

Cam tavan konulu yayınların türlerine göre dağılımına bakıldığında, Web of Science veri tabanında taranan çalışmaların ağırlıklı olarak makale olduğu ve az sayıda bildiri ve kitap bölümü türünde yayın yapıldığı, derleme ve editöre mektup türünde yayın olmadığı görülmüştür.

Grafik 1. Yayınların Yıllara Göre Dağılımı

Grafik 1’de yıllara göre cam tavan ile ilgili makalelerin dağılımı gösterilmektedir. Çalışmanın sınırlılıkları doğrultusunda, cam tavan konusunda ilk yayın 1990 yılında yapılmış olup 1990-2005 yılları arasında yapılan yayın sayısında ciddi bir değişim olmadığı, 2005 yılından sonra çalışmalarda kayda değer artışlar olduğu görülmektedir. 2019 (56) ve 2021 (56) yıllarında en yüksek yayın sayısına ulaşıldığı gözlemlenmektedir.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kategorisinde “cam tavan” olgusu içeren makalelerin Web of Science çalışma alanları Şekil 1’deki gibidir.

Şekil 1. Web of Science Kategorilerinde “Cam Tavan” Kavramının Çalışma Alanı

Şekil 1’e göre Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kategorisinde “cam tavan” olgusu içeren makalelerin 587 makalenin %24’ü yönetim (145), %14’ü kadın çalışmaları (85), %13’ü iş, % 12’si sosyoloji (76), %7’si eğitim bilimleri (45), %6’si ekonomi (37), %5’i endüstri ilişkileri, %5’i uygulamalı psikoloji, %4’ü disiplinlerarası sosyal bilimler, %3’ü cerrahi alanında yazıldığı görülmektedir.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi olarak toplumsal cinsiyet eşitliği ile eşleyen makalelerde en fazla atıf alan yazarlar ve atıf sayıları Tablo 2’de’te gösterilmektedir. Atıf sayısına göre yazarlara bakıldığında ise Ridgeway, C. L. (632), Haslam S. A. ve Ryan M.K (547), Glass C. (536) en fazla atıf sayısına sahip yazarlarda ilk 10 yazar içerisinde yer almaktadır.

Tablo 2. En Fazla Atıf Alan Yazarlar

Yazar	Yayın Sayısı	Atıf Sayısı
Cecilia Ridgeway	1	632
Alex S. Haslam	1	547
Michelle K. Ryan	1	547
Christy Glass	6	536
Alison Cook	5	522
Linda L. Carli	2	437
Alice Eagly	2	437
Madeline E. Heilman	2	398
Janeen Baxter	1	374
Karen Lyness	1	373

Tablo 3’te cam tavan olgusunu Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğrultusunda irdeleyen ve en fazla atıf alan ilk 10 makalenin yazarları, yayın yılı, dergi adı ve atıf sayıları verilmiştir. Atıf sayısı en fazla olan yayın 632 atıf ile Ridgeway, C.L. (2001) tarafından yazılmış olan “Gender, status and leadership” isimli makaledir. Bunu Haslam, A.S. ve Ryan, M.K tarafından yazılmış olan ve 547 atıf alan “The glass cliff: Evidence that women are over-represented in precarious leadership positions” takip etmektedir. Atıf sayısı en fazla olan ilk 10 makalenin yayınlandığı dergiler incelendiğinde (Annals of Surgery hariç) sosyal bilimler dergilerinde yayınlandığı görülmektedir.

Tablo 3. En Fazla Atıf Alan Çalışmalar

Makale Adı	Yazarlar	Yayın Yılı	Dergi Adı	Atıf Sayısı
Gender, status, and leadership	Ridgeway, C.	2001	Journal of Social Issues	632
The glass cliff: Evidence that women are over-represented in precarious leadership positions	Ryan, M.K. Haslam, A.	2005	British Journal of Management	547
When fit is fundamental: Performance evaluations and promotions of upper-level female and male managers	Lyness, K.S. Heilman, M.E.	2006	Journal of Applied Psychology	373
Promotion of women physicians in academic medicine - glass ceiling or sticky floor	Tesch, B.J. Wood, H.M. Helwing, A.L. Nattinger, A.B.	1995	JAMA- Journal of The American Medical Association	368
Women and the labyrinth of leadership	Eagly, A. Carli, L.L.	2007	Harvard Business Review	361
Is there still a glass ceiling for women in academic surgery?	Ying, Z.G. Kaufman, J. Simeone, D.M. Chen, H. Velazquez, O.C.	2011	Annals of Surgery	297
The glass ceiling effect	Cotter, D.A. Hermsen, J.M. Ovadia, S. Vanneman, R.	2001	Social Forces	322
Women's opportunities under different family policy constellations: Gender, class, and inequality tradeoffs in western countries re-examined	Korpi, W. Ferrarini, T. Englund, S.	2013	Social Politics	297
Glass ceilings and glass escalators - Occupational segregation and race and sex differences in managerial promotions	Maume, D.J.	1999	Work and Occupations	282
I just couldn't fit it in': Gender and unequal outcomes in academic careers	Probert, B.	2005	Gender Work and Organization	268

Performans analizi kapsamında en fazla atıf alan ilk 10 dergi Tablo 4'te verilmiştir. En fazla atıf alan derginin “British Journal of Management” olduğu görülmektedir. En fazla atıf alan dergilere bakıldığında üçüncü sırada yer alan Journal of Social Issues dergisinin bir yayın ile ilk 10 dergi arasına girdiği görülmektedir. Bu yayın en fazla atıf alan çalışma değerlendirilmesinde görülen Ridgeway, C.L. tarafından yazılan “Gender, status and leadership” çalışması olduğu açıktır.

Tablo 4. En Fazla Atıf Alan İlk 10 Dergi

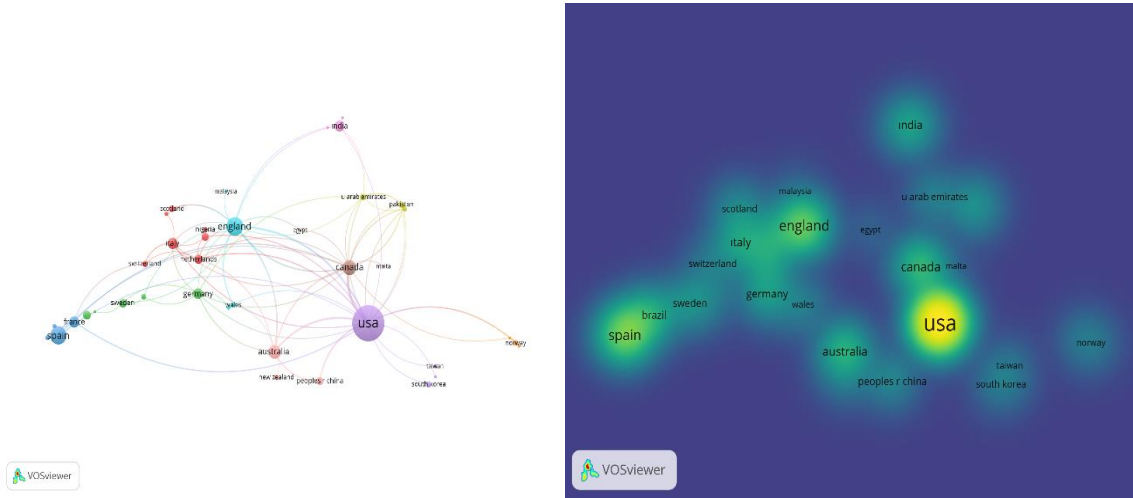
Dergi adı	Yayın sayısı	Atıf Sayısı	Toplam Bağlantı Gücü
British Journal of Management	3	712	56
Gender Work and Organization	11	691	59
Journal of Social Issues	1	632	17
Journal of Applied Psychology	2	597	34
American Sociological Review	4	582	53
Academy of Management Journal	3	566	43
Gender and Society	9	546	74
Harvard Business Review	2	536	32
Work and Occupations	5	531	73
Gender in Management	30	500	120

IV.II. Bilimsel Alan Haritalama

Bibliyometrik ögeler arasındaki farklı yönlerden ilişki ağlarını ortaya koymak için ortak yazar analizi (iş birliği ağı), ortak kelime analizi (Kavramsal ağ) ve ortak atıf ve kaynakça eşleşmesi (atıf ağı) yapılmıştır.

a. Ortak yazar analizi (İşbirliği ağı)

Bu analiz ile özellikle incelenen araştırma alanındaki yazarların, üniversitelerin/kurumların ya da ülkelerin ilişki ağını göstermek ve alanın sosyal yapısını ortaya çıkarmak için ortak yazar analizi yapılmaktadır. Bu sayede alanda çalışan yazar grupları, gizli/örtük yazar toplulukları, belirli bir araştırma alanındaki ilgili kurumlar ve onlar arasındaki iş birlikleri vb. keşfedilebilir (Öztürk, 2021: 42). Bu çalışmada ortak yazar analizi ülkeler üzerinden (Şekil 2) gerçekleştirilmiştir.

Şekil 2. Ülkelere göre İşbirliği Ağı

Ülkelere göre ortak yazar analizinde en fazla iş birliği yapılan ülke Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, İspanya ve Kanada olduğu görülmektedir. Türkiye'nin bu bağlantı ağında yer almadığı görülmektedir.

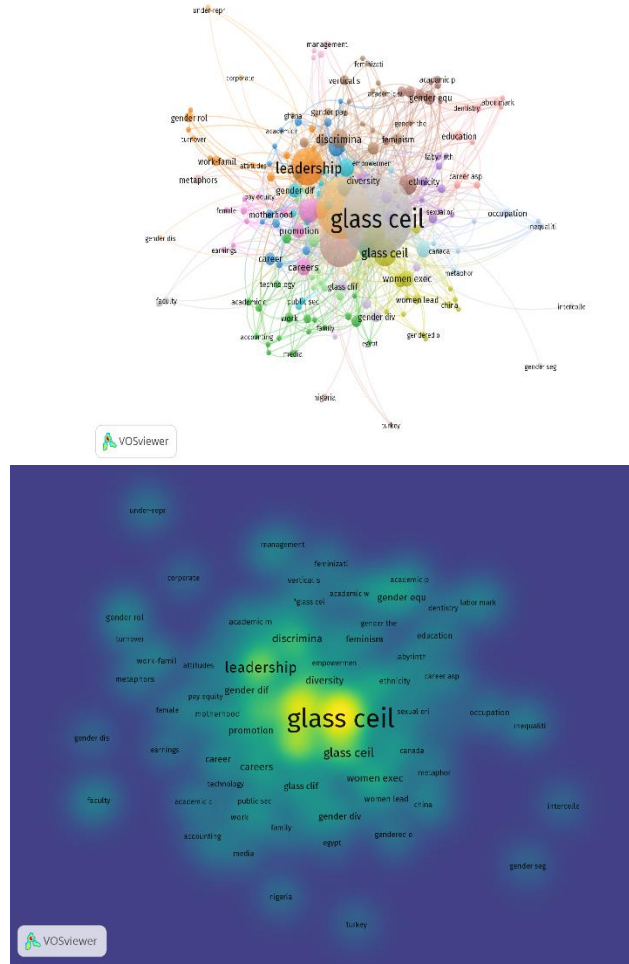
Ayrıca toplam üniversiteler/kurumlar baz alınarak yapılan ortak yazar analizinde ise bağlantı gücüne göre sırası ile ilk 10 üniversite/kurum şu şekildedir. Johns Hopkins University (25), Baylor College of Medicine (16), Northwestern University (16), University of Alberta (16), The University of British Columbia (13), University of Tennessee (13), University of Michigan (12), University of Minnesota (11), Beth Israel Deaconess Medical Center (11) Stanford University (11) yer almaktadır. Türkiye'den Ankara Üniversitesi (5) 66. sırada, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (5) 67. sırada listede yer almaktadır.

b. Ortak kelime analizi (Kavramsal ağ)

Bir araştırma alanındaki kavramlar, anahtar kelimeler veya konular arasındaki ilişkilerin kavramsal yapısını ortaya çıkarmak için (Öztürk, 2021: 42) yapılan ortak kelime analizi ile cam tavan literatüründe en sık incelenen araştırma konularının belirlenmesi ve cam tavan literatürünün kavramsal yapısının yorumlanabilmesi amacı ile VOSviewer paket programı kullanılarak ortak kelime analizi gerçekleştirilmiştir. Analize konu olan kavram ya da kavramların başlık, özet ve anahtar kelimeler üzerinden diğer kavramlar ve kelimeler arasındaki ilişkisi ortaya koyulabilir. Analiz yapılırken farklı çalışmalarda birlikte kullanılan anahtar kelimelerin ilişkili olduğu varsayılmaktadır. Bu varsayım ile ilgili alandaki alt konu başlıklarının da belirlenmesi sağlanabilmektedir (Bağış, 2021: 135).

Analizi gerçekleştirirken daha güçlü bir görsel elde etmek ve yorum yapabilmek için eşik değer en az iki ortak kelime olarak seçilmiştir. Belirlenen bu eşik değer, ilgili veri setindeki çalışmalarda en az kaç kez kullanılan anahtar kelimelerin ortak kelime analiziyle ulaşılabilecek sonuçlara dâhil edileceğini ifade etmektedir (Demirler & Ataç, 2022: 260). Şekil 3’te alanda etkin olan anahtar kelimelerin ağ ve yoğunluk haritası gösterilmektedir.

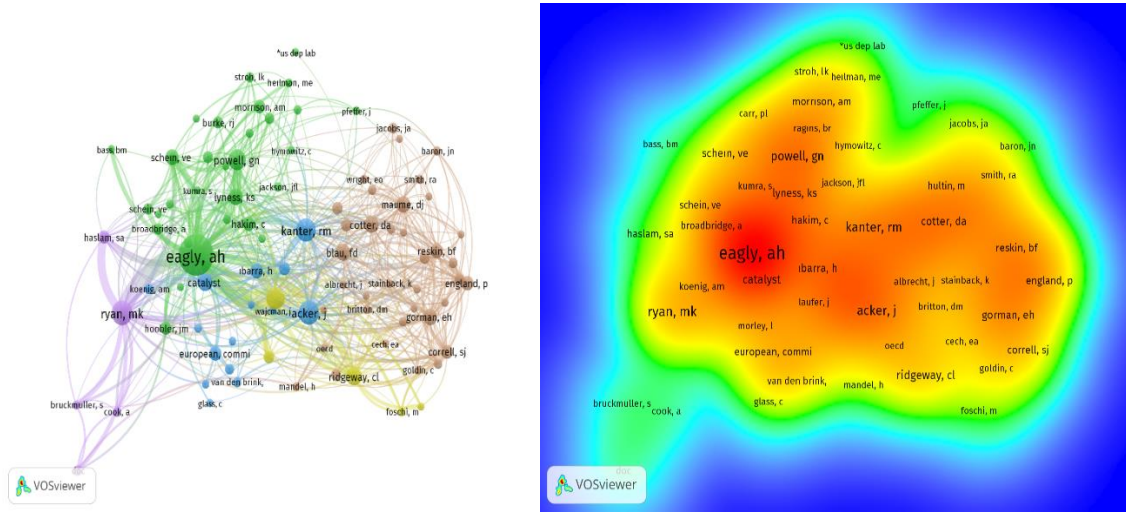
Şekil 3. Anahtar Kelimelere göre Kavramsal Ağ

Ele alınan çalışma açısından “cam tavan” kavramının çeşitli konu ve temalarla olan bağlantısı Şekil 3’te gösterilmektedir. Buna göre “cam tavan” kavramının bağlantı gücüne göre en fazla toplumsal cinsiyet (249), kadın konuları (170), liderlik (119), cinsiyet ayrımcılığı (56), kariyer gelişimi (42), cinsiyet eşitsizliği, yükseköğrenim (36), toplumsal cinsiyet yanlılığı (35), kadın yöneticiler (33), akademi (30) kavramları ile çalışıldığı görülmektedir.

c. Ortak atıf analizi (Atıf ağı)

Bu analiz, bir araştırma alanındaki (çalışmalar, yazarlar ya da dergiler kullanılarak) atıf ağlarına ulaşarak, farklı çalışmalarda ortak olarak (birlikte) alıntılanan çalışmalar arasındaki ilişki ağlarını elde etmek için kullanılmaktadır (Öztürk, 2021: 42). Ortak atıf analizinde atıf alma sayısı için bir eşik değer belirlemek önemlidir. Hem örneklemin kontrol edilebilir düzeyde tutulmasını sağlamak hem de alıntılanan makalelerin yeterli sayıda alıntılı olduğundan emin olmak için araştırmacının amacına göre vereceği karara göre eşik değer belirlenmelidir. (Zupic & Čater 2015: 7).

Bu çalışmada yazarların birlikte atıf aldıkları çalışmalardan yola çıkılarak ortak atıf analizi yapılmıştır. Ortak atıfta bulunan yazarların minimum sayıdaki alıntı sayısı program tarafından 20 seçilerek atıfta bulunan 14403 yazardan 267’si eşik değerini sağlamıştır. En az yirmi yayında atıf yapılan yazarların alıntı ağ ve yoğunluk haritası Şekil 4’te gösterilmiştir.

Şekil 4. Yazarların Atıf Ağı

Şekil 4’e göre alıntı yapılan yazarların 6 ana küme altında toplandığı ve bu kümeler arasında doğrudan ya da dolaylı yoldan bağlantı bulunduğu saptanmıştır. Yukarıdaki ağ ve yoğunlaşma haritasına göre “Cam tavan” konusunda en çok ortak olarak alıntılanan çalışmanın yazarları Eagly, A.H. ve Karau S.J. olduğu görülmektedir. Ağ ve yoğunlaşma haritasına göre en çok ortak olarak alıntılanan 5 yazar ve çalışmaları aşağıdaki tabloda verilmiştir. Ortak alıntı yapılan çalışmaların liderlik, rol uyumu, cam tavan etkileri, cinsiyet, cam uçurum, toplumsal cinsiyet teorileri çerçevesinde olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Ortak Alıntılanan İlk 5 Yazar

Yazar/Yazarlar (Yıl)	Çalışmanın Adı	Toplam Bağlantı Gücü
Eagly, A. H. & Karau, S. J. (2002)	Role congruity theory of prejudice toward female leaders	321
Kanter, R. M. (1977)	Men and women	263
Cotter, D.A., Hermsen, J.M., Ovadia, S., & Vanneman, R. (2001)	The glass ceiling effect.	225
Ryan, M. K. & Haslam, S. A. (2005)	The glass cliff: Evidence that women are over-represented in precarious leadership positions.	193
Acker, J. (1990)	Hierarchies, jobs, bodies: A theory of gendered organizations.	173

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Dezavantajlı grup içerisinde yer alan kadınlar işe alımda, çalışma hayatında ve hatta işten ayrılma aşamasında kadına yüklenen toplumsal cinsiyet rollerinden dolayı ayrımcılığa maruz kalabilmektedirler. Çalışma hayatında kariyer yapmak isteyen, üst yönetimde yer almak isteyen kadınlar bazen “görenmez engeller” olarak adlandırılan yasal olmayan ve açıkça belirtilmeyen engeller (Akbaş & Korkmaz, 2017:

75) ile karşılaşabilmektedirler. Literatürde özellikle kadınların bu şekilde hiyerarşik olarak üst kademeye geçişinin engellenmesi cam tavan olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda cam tavan literatürde toplumsal cinsiyet temelli çalışılan konulardan biri olarak yerini almaktadır.

Bu çalışmada 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden biri olarak belirlenen toplumsal cinsiyet eşitliği ile eşlesen “cam tavan” konulu literatürün bibliyometrik analizinin yapılması ve literatürde vurgu yapılması gereken alanlar belirlenmeye çalışılmıştır. Web of Science veri tabanından Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi toplumsal cinsiyet eşleştirmesi yapılan 587 makale analize konu olmuştur. Çalışmanın uygulama kısmı performans analizi ve bilimsel haritalama olmak üzere iki kısımda incelenmiştir. Performans analizi sonucunda en fazla atıf alan yazar 632 atıf ile Ridgeway (2001) tarafından yazılan toplumsal cinsiyet, statü ve liderlik konusunu işleyen “Gender, status and leadership” çalışması olmuştur. Performans analizi bulgusu, ortak kelime ağ analizi bulgusu ile de paralellik göstermektedir. Ortak kelime ağ analizi sonucuna göre cam tavan kavramı en çok toplumsal cinsiyet, kadın konuları, liderlik, cinsiyet ayrımcılığı, kariyer gelişimi anahtar kelimeleri ile kullanıldığı görülmüştür.

Diğer dikkat çeken bir noktada en fazla atıf yazar olan Ridgeway C.L.’nin çalışmasının yayınlandığı dergide (*Journal of Social Issues*) ilgili alanda başka bir çalışma yayınlanmamış olmasıdır. Ayrıca yazarın da ilgili alanda başka bir çalışması bulunmamaktadır. Buna rağmen hem en çok atıf alan yazar ve çalışma olmuş, hem de yayınlandığı dergi en çok atıf alan üçüncü dergi olmuştur.

Yapılan ortak yazar analizinde (işbirliği ağı) Türkiye’den Ankara Üniversitesi 66. sırada, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi 67. Sırada yer alarak listelenmiştir. Performans analizlerinde ve ortak kelime ve atıf analizlerinden Türkiye’den bir yazar, dergi ya da çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda ulusal bazda yayınlanan toplumsal cinsiyet bağlamında cam tavanı irdeleyen çalışmaların uluslararası alana taşınması ve bilimsel görünürlük artışının sağlanması ileriki çalışmalar için önerilmektedir. Türkiye’de ilgili alanda çalışan yazarların uluslararası işbirliği ağlarının sağlanması, kurumlar ile bağlantı kurularak projelere dahil olunması bilimsel yönde görünürlüğe katkı sağlayacaktır.

Çalışmanın sınırları içinde cam tavan ile ilgili makalelerin dağılımına bakıldığında ilk yayının 1990 yılında yapılmış olduğu ve 2005 yılından sonra çalışmalarda kayda değer artışlar (2019 ve 2021 yılında 56 çalışma) olduğu görülmüştür. Günümüzde hala toplumsal cinsiyet rollerinin kadına atfettiği sorumluluklar nedeni ile insan hakları eşitliği göz önüne alınarak, kadınların işgücü piyasasında karşılaştıkları sorun ve engeller üzerine daha fazla durulması ve politikaların üretilmesi önem arz etmektedir.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kategorisinde cam tavan olgusu içeren makalelerin en fazla yönetim alanında yapıldığı (%24), bunu kadın çalışmaları, sosyoloji, eğitim bilimleri, ekonomi ve endüstri ilişkileri alanlarının takip ettiği bulgulanmıştır. Bu sonuca göre cam tavan konusunun sosyal adaletin ve bütünleşmenin sağlanmasında önemli bir araç olan sosyal politika bağlamında değerlendirilmesi, sürdürülebilir kalkınma hedeflerini sağlama adına önemli bir adım olacaktır. Bu kapsamda gelecekteki çalışmalarda cam tavan literatürünün sosyal politika temelli olarak da işlenmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Acker, J. (1990). Hierarchies, jobs, bodies: A theory of gendered organizations. *Gender & society*, 4(2), 139–158.
- Akbaş, G., ve Korkmaz, L. (2017). Kadın yöneticiler: Görünmez engellerin gölgesinde yükselme çabası. *İş ve İnsan Dergisi*, 4(2), 73–86.
- Aycan, Z. (2004). Key success factors for women in management in Turkey. *Applied Psychology: An*
- Bağış, M. (2021). Bibliyometrik araştırmalarda kullanılan başlıca analiz teknikleri. O. Öztürk ve G. Güler (Ed.), *Bir literatür incelemesi aracı olarak bibliyometrik analiz* içinde (s. 53–66), Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Block, J. H. and Fisch, C. (2020), Eight tips and questions for your bibliographic study in business and management research, *Management Review Quarterly*, 70, 307–312.

- Brenner, O. C, Tomkiewicz, J. & Schein, V. (1989). The relationship between sexrole stereotypes and requisite management characteristics revisited, *Academy of Management Journal*,32, 662–6.
- Cobo, M. J., López-Herrera E., Herrera-Viedma, A.G. and Herrera, F. (2011). Science mapping software tools: Review, analysis, and cooperative study among tools. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*. 62(7), 1382–1402.
- Cotter, D. A., Hermsen, J. M., Ovadia, S., & Vanneman, R. (2001). The glass ceiling effect. *Social forces*, 80(2), 655–681.
- Demirler, S. ve Oral, L. (2022). İşgücü çevikliği literatürünün bibliyometrik analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 13(30), 251–272.
- Eagly, A. H., and Karau, S. J. (2002). Role congruity theory of prejudice toward female leaders. *Psychological review*, 109(3), 573.
- International Review*. 3(53), 453–477.
- Kanter, R. M. (1977). Men and women. *The Sociology of Organizations: Classic, Contemporary, and Critical Readings*, 291–298.
- Kartal, M. T. (2018). Türkiye’de faizsiz bankacılık alanında yayınlanmış tezlerin analizi. *Maliye ve Finans Yazıları*, (110), 175–198.
- Korkmaz, H. (2014). Yönetim kademelerinde kadına yönelik cinsiyet ayrımcılığı ve cam tavan sendromu. *The Journal of Academic Social Science*, 2(5), 1–14.
- Korpi, W., Ferrarini, T. & Englund, S. (2013). Women's opportunities under different family policy constellations: Gender, class, and inequality tradeoffs in western countries re-examined. *Social Politics*. 20(1), 1–40.
- Küresel amaçlar (2023, 10 Haziran). Sürdürülebilir kalkınma için küresel amaçlar. Erişim adresi: <https://www.kureselamaclar.org/>
- Lyness, K. S., & Heilman, M. E. (2006). When fit is fundamental: performance evaluations and promotions of upper-level female and male managers. *Journal of Applied Psychology*, 91(4), 777–785.
- Maume, D.J. (1999). Glass ceilings and glass escalators - Occupational segregation and race and sex differences in managerial promotions. *Work and Occupations*. 26(4), 483–509.
- Öztürk, O. (2021). Bibliyometrik araştırmaların tasarımına ilişkin bir çerçeve. Öztürk, O. ve Gürler, G. (Ed.), *Bir literatür incelemesi aracı olarak bibliyometrik analiz içinde* (33–52), Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Probert, B. (2005). I just couldn't fit it in': Gender and unequal outcomes in academic careers. *Gender Work and Organization*. 2(1), 50–72.
- Ridgeway, C.L. (2001). Gender, status, and leadership. *Journal of Social Issues*, 57(4), 637–655.
- Ryan, M. K., & Haslam, S. A. (2005). The glass cliff: Evidence that women are over-represented in precarious leadership positions. *British Journal of management*, 16(2), 81–90.
- Şimşir, İ. (2021). Bibliyometri ve Bibliyometrik Analize İlişkin Kavramsal Çerçeve, Öztürk, O. ve Gürler, G. (ed.) içinde *Bir Literatür İncelemesi Aracı olarak Bibliyometrik Analiz*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tesch, B.J., Wood, H.M., Helwing, A.L. & Nattinger, A.B. (1995). Promotion of women physicians in academic medicine - glass ceiling or sticky floor. *JAMA- Journal of The American Medical Association*, 273(13), 1022–1025.
- UN (2022, 10 Haziran). The 17 goals. Erişim adresi: <https://sdgs.un.org/goals>
- UN (2023, 10 Haziran). Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development. Erişim adresi: <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- Wirth, L. (2001). Breaking through the glass ceiling: Women in management. Geneva, International Labour Office.
- WoS (2023). Sustainable Development Goals Erişim adresi: <https://incites.help.clarivate.com/Content/Research-Areas/sustainable-development-goals.htm>
- WoS (2023). United Nations Sustainable development goals. Erişim adresi: <https://incites.help.clarivate.com/Content/Research-Areas/sustainable-development-goals.htm>
- Ying, Z. G., Kaufman, J., Simeone, D.M., Chen, H. & Velazquez, O.C. (2011). Is there still a glass ceiling for women in academic surgery?. *Annals of Surgery*, 253(4), 637–643.
- Zupic, Ivan, Tomaž Čater. (2015). Bibliometric methods in management and organization. *Organizational Research Methods*. 18(3), 429–472.

Etik Beyanı : Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde ÖHÜİBF Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazar(lar)ına aittir.

Teşekkür (Varsa) : Yayın sürecinde hakemlere ve editör kuruluna teşekkür ederim.

Ethics Statement : The author(s) declare that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In case of detection of a contrary situation, ÖHÜİBF Journal does not have any responsibility and all responsibility belongs to the author(s) of the study.

Acknowledgement : I thank the referees and editorial board who contributed to the publication process.
